

**МІЖЕТНІЧНА ТА МІЖКОНФЕСІЙНА
ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА:
ДОСВІД ЗАКАРПАТТЯ**

**Матеріали міжнародної
науково-практичної конференції
28 – 29 травня 2013 року**

Ужгород - 2013

Бобинець М.М.

Русини України – проблеми сьогодення та шляхи консолідації 163

Кічера Н.М.

Шляхи гармонізації відносин етнічних спільнот із владою в Україні (на прикладі русинської спільноти) 167

Горват М.В., Навроцька Є.М.

Ромська етнічна меншина Закарпаття: соціальний аспект 172

Бучко Б.Л.

Роль громадської організації у інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини Закарпаття: реалії, перспективи 179

Белов Д.М.

Гомеостатичні процеси конституційного ладу та реалізація прав людини 185

Зан М.П.

Громадсько-політичний дискурс українсько-угорських міжетнічних відносин на Закарпатті 193

Мелеганич Г.І.

Громадські об'єднання етнонаціональних меншин Закарпаття у процесі реалізації державної етнонаціональної політики України 205

Нагорна М.М.

Толерантність як чинник етнонаціональної злагоди та розвитку державотворчих процесів: на прикладі Закарпатської області 213

Ленгер Я.І.

Реалізація прав людини в умовах формування нової парадигми конституціоналізму 220

Капраль М.М.

Міжетнічні та міжконфесійні контакти населення Закарпаття у мовному дзеркалі 223

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН НА ЗАКАРПАТТІ

Зан Михайло Петрович,

доцент кафедри політології і державного управління

Ужгородського національного університету,

кандидат історичних наук

Науковий ракурс проблеми

Архітектоніку міжетнічних відносин, у тому числі й взаємини українців та угорців на Закарпатті, вивчали Микола Макара, Іван Мигович, Олександр Пелін, Анатолій Колібаба, Петро Токар, Василь Бездір, Тетяна Клинченко та ін. Дослідники, зокрема, відзначали про тенденції до напруженості в міжетнічних відносинах, помітну національну замкнутість окремих національних меншин, еміграційні настрої, складання етнічних паритетів «угорці – румуни – словаки» та «росіяни – русини – українці». Особлива увага вченими зверталася на погіршення соціального самопочуття насамперед у середовищі угорців та росіян Закарпаття. Також справедливо було відзначено про «гіперполітизацію» національно-культурних товариств краю, які проєктують контури сучасної міжетнічної взаємодії [5, с. 225–226].

Зауважимо, що у згаданих дослідженнях проблематика українсько-угорських міжетнічних відносин у громадсько-політичному дискурсі піднімалась доволі фрагментарно. Вживаючи термін «дискурс» (від франц. discours – промова, виступ), маємо на увазі офіційні тексти заяв громадських і політичних організацій, їх лідерів та активістів. Накопичений на сьогодні значний за обсягом фактичний матеріал (документи, періодична преса, Інтернет-ресурси) дозволяє окреслити узагальнену оцінку формату громадсько-політичного дискурсу українсько-угорських взаємин на теренах Закарпаття.

Актуальне case-study

16 березня цього року угорські, закарпатські регіональні та загальноукраїнські Інтернет-джерела поширили інформацію про напад на угорських туристів у м. Ужгород. З постраждалих, серед яких були діти, нападники зірвали кокарди з угорською наці-

ональною символікою, обзивали фашистами. Того ж дня відбувся ще один напад зловмисників на угорських студентів, які також вислухали у свій бік словесні антиугорські інвективи.

Звісно, що ця подія спричинила небажаний дипломатичний скандал для України [8]. 18 березня до прокурора Закарпатської області Анатолія Петруні надійшло офіційне звернення Генерального консула Угорщини Йозефа Бачкаї. В своїх офіційних заявах голова Закарпатської облдержадміністрації Олександр Левида та прокурор області Анатолій Петруня виважено відзначали, що «Закарпаття – толерантний край» і цей випадок є «прикрим винятком в україно-угорських стосунках» [10].

У той же час 19 березня з боку представників угорських молодіжних громадських організацій області була розповсюджена заява з застереженням, що «це не поодинокий випадок. Останніми роками зріс прояв екстремізму українських націоналістів і тут, на Закарпатті. Пошкоджують наші пам'ятники, в пресі періодично з'являються статті з образами в бік угорців, спотворюють нашу історію, проводять факельні марши залякувального характеру» [17].

Досить швидко в Інтернет-ЗМІ було названо вірогідних винуватців інциденту в Ужгороді, за словами очевидців, «начебто свободівців, близько 25 чоловік». Ситуацію того ж дня підігріла хода зі смолоскипами симпатиків ВО «Свобода» в м. Берегово, приурочена 74-ій річниці Карпатської України [3]. На квітневому засіданні 23 сесії Берегівської міської ради VI скликання за участю народного депутата Іштвана Гайдоша дії «Свободи» було засуджено більшістю депутатського корпусу.

Поряд з цим прес-служба ВО «Свобода» поширює власну заяву, де зазначає, що «всі представники Закарпатської «Свободи» та члени МГО «Сокіл» проводили заходи зі вшанування пам'яті січовиків Карпатської України на Красному Полі неподалік міста Хуст» [7]. Політична партія, таким чином, відмежовується від участі в ужгородському інциденті, називаючи будь-які спроби пов'язати його зі своїми симпатиками «маніпуляцією та відвертою брехнею». В заяві також зазначається, що «марші Ужгородом осіб із угорськими кокардами у дні, коли українці відзначають 74-у річницю проголошення Карпатської України та вшановують пам'ять загиблих січовиків, які поклали голови в обороні молоді

держави під час її окупації угорськими військами, є цілеспрямованою провокацією та неповагою до української громади» [7]. Лідер закарпатських свободівців Олег Куцин, констатував, що «угорці розуміють, що «Свобода» – це єдина сила, здатна протистояти їхнім планам, тому влаштовують різноманітні провокації... Про те, що до інциденту причетна наша партія, заявили угорські та закарпатські ЗМІ. Хоча жодних доказів наведено не було» [8].

Аналіз досліджуваного випадку засвідчує, що з обидвох боків наявний доволі упереджений дискурс інциденту в Ужгороді. Одні звинувачують інших, розвінчуючи бренд мирного поліетнічного Закарпаття. Водночас занепокоює інше – однотипність подібного формату громадсько-політичного дискурсу та його еволюція впродовж більш як двох останніх десятиліть.

Ретроспекція дискурсу

Вже на початку 1990-х років у середовищі громадськості Закарпаття закладається нездорова логіка протистояння між українськими та угорськими організаціями. Якщо загальною підставою можна рахувати різновекторні етнополітичні орієнтації, то окремими приводами до різких заяв стають акти вандалізму, протистояння довкола пам'ятного знаку на Верецькому перевалі, практика видачі угорських національних паспортів мешканцям краю, передвиборчі маніпулювання тощо.

Війна з пам'ятниками

4 жовтня 1991 року в м. Берегово біля ресторану «Золота пава» громадянин В. Данканич (будучи в нетверезому стані) металевим предметом вибив праву і пошкодив ліву руку скульптури Шандора Петефі. Суд покарав громадянина на 2,5 року позбавлення волі у виправно-трудовій колонії посиленого режиму. Згодом 7 січня 1992 року в м. Тячеві був скинутий з постаменту бюст угорського революціонера Лайоша Кошута, що був встановлений ще 1896 року. Акт вандалізму скоїли 2 учні СПТУ–14 та 2 учні середніх шкіл міста. Враховуючи неповнолітність винуватців скоєного злочину, кримінальна справа була припинена. В пресі області були розповсюджені заяви, в яких засуджувались злочинні, втім

не політичні акти, які могли «посіяти міжнаціональні чвари» та посварити подібним чином українців та угорців краю.

Поряд з цим позиція Товариства угорської культури Закарпаття (далі – ТУКЗ) виявилась більш радикальною. Зокрема, в заяві президії ТУКЗ зазначалось, що акт вандалізму вказує на «... ознаки нацистського, націонал-шовіністичного псевдопатріотизму...». У заяві вказувалось на повний пакет антиугорських дій на Закарпатті – зірвана символіка консульського представництва в м. Ужгород, пошкодження пам'ятника Шандора Петефі в м. Берегово, листівка 19 листопада 1991 року від «патріотів», «глумливий» виступ 11 депутатів обласної Ради щодо автономного статусу області та угорського автономного округу [6, с. 230–231].

Пам'ятник Шандору Петефі в Берегові знову постраждав уже в 2007 році. Громадські та культурні організації вимагали покарати винних, втім вандалів так і не було виявлено. Пам'ятник Шандору Петефі в Ужгороді в березні 2009 року теж став об'єктом вандалізму. Його облили білою фарбою. А через два роки, в квітні, понівечили, відломивши шматок шаблі. Всі ці випадки вандалізму засудила громадськість Закарпаття. Але винних до відповідальності так і не було притягнуто.

Зовсім нещодавно, 23 квітня, стався підпал пам'ятника біля «Золотої пави» в Берегові. Подія відбулася буквально напередодні відвідання Берегова прем'єр-міністром Угорщини Віктором Орбаном. Саме в контексті ознайомлення з життям угорської громади краю, про березневий факельний марш «Свободи» та підпал пам'ятника у Берегові зокрема й повідомляв очільника угорського уряду заступник голови ТУКЗ Ласло Брензович. Отже, війна з пам'ятниками (на щастя, не з живими людьми – М.З.) – знову в епіцентрі громадсько-політичного дискурсу.

Перипетії довкола пам'ятного знаку на Верецькому перевалі

Ще в кінці березня 1995 року на V засіданні змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин в м. Будапешт було вирішено провести низку заходів з нагоди 1100-річчя здобуття угорцями Батьківщини. Серед 24-х пунктів плану проведення заходів до святкування контрверсійним для закарпатської громадськості став десятий пункт, який

передбачав відновлення пам'ятного знаку, який було встановлено в 1896 році на Верецькому перевалі. Офіційне відкриття передбачалось на серпень 1996 року.

Однак тепер уже з боку українських національно-патріотичних організацій, об'єднаних в Українську Народну Раду Закарпаття (далі – УНРЗ), послідували заяви та звернення. 16 червня 1996 року УНРЗ звернулась до Президента, Голови Верховної Ради та прем'єр-міністра України, де було рішуче засуджено дії обласної влади. У зверненні під назвою «Протест проти угорської історичної агресії на Закарпатті» відзначалось, що «...верхом глумління над українським народом і його державою є споруджування при мовчазній згоді київських та ужгородських безбаченків грандіозного пам'ятника на Веречанському перевалі...». Лідери громадських організацій, які входили до УНРЗ (Ю. Балега, В. Піпаш, П. Чучка, О. Борець, І. Мешко, М. Потушняк, М. Баник, М. Сюсько, М. Вегеш та ін.) закликали припинити історичну агресію сусідньої держави, адже спорудження пам'ятного знаку планувалось неподалік місць розстрілу січовиків польськими військовими в 1939 році. З боку закарпатської обласної організації Конгресу українських націоналістів дії голови ОДА Сергія Устича називались непродуманими та такими, що компрометують Президента та уряд України. Для вирішення цього питання пропонувався компромісний варіант – назвати його пам'ятником «українсько-мадярського примирення». Одночасно лідер ТУКЗ Міклош Ковач у зверненні до голови ОДА відзначав: «якщо до зазначеного строку, що вже відомо цілому світові, пам'ятник не буде побудований, це може викликати небажаний (політичний) резонанс, що негайно призведе до падіння престижу України на міжнародному рівні» [2, с. 193–194].

Як відомо, чисельні заяви з обидвох сторін наразі можуть бути предметом для більш скрупульозного вивчення істориками. Поряд з цим встановлення пам'ятного знаку в липні 2008 року не вирішило суті проблеми. Пам'ятник став об'єктом вандалізму (вкриття зневажливими для угорців написами, облиття фарбою, підпалу). А далі – знову діаметрально протилежні звинувачення. З одного боку, на адресу узагальненого образу мадярського шовінізму та історичної агресії в краї. З іншого, на реальне керівни-

цтво обласної організації ВО «Свобода» в особі Олега Куцина, Руслана Поливки й Томаша Лелекача, яких виправдав Закарпатський апеляційний суд.

Маніпулювання на малі угорськомовного електорального поля

Створення у 2005 році двох політичних партій за етнічною ознакою ще більш актуалізувало громадсько-політичний дискурс українсько-угорських взаємин. Зокрема, лідер «КМКС» Партії угорців України Міклош Ковач всіляко пропагує ідею етнічного голосування, тобто «за своїх». Зокрема на засіданні місцевої організації «КМКС» у с. Петрово Виноградівського району він заявляв, що «за угорські партії не буде голосувати ніхто, крім угорців. Бажано, щоб було й навпаки» [16].

Упродовж передвиборчої кампанії 2006 року від «КМКС» Партії угорців України лунали жорсткі ноти критики також на адресу своїх опонентів від Демократичної партії угорців України (далі – ДПУУ): «Від українських партій не можна очікувати вирішення угорських проблем, тому подані за них голоси будуть втраченими для угорців. На політичного опонента КМКС також не можна розраховувати, оскільки той бореться з великими труднощами на шляху представництва угорських інтересів: його керівник не визнається правими політичними силами Угорщини, декілька разів були підозри щодо його ймовірних зв'язків з кримінальними елементами...» [12].

У серпні 2009 року Міклош Ковач заявив буквально наступне: «Українську державу слід сприймати як ворожу фортецю, звідки методично тримають під вогнем закарпатську угорську спільноту... Для того, щоб наша спільнота вийшла з-під перехресного вогню, що загрожує її існуванню, частину цієї фортеці необхідно захопити». Заяви лідера «КМКС» стали предметом для справедливої критики з боку відомого журналіста області Олександра Гавроша [4].

У 2012 році лідер «КМКС» знову реанімує ідею створення Притисянського району, контури якого забезпечили б реальне представництво угорської національної меншини в українському парламенті [14]. Як відомо, партія влади не пішла на цей крок, знову «розпорошивши» угорську громаду в межах трьох (68, 69

та 73) виборчих округів. За це «КМКС» офіційно засудила діяльність ЦВК України. Згодом, у процесі передвиборчої агітації, кандидати-мажоритарники від «КМКС» (особливо Міклош Ковач та Ласло Гулачі) неодноразово поверталися до критики влади, яка обмежує права закарпатських угорців. У свою чергу очільник ДПУУ Іштван Гайдош, отримавши прохідне 74 місце в списку Партії регіонів, ухилився від дискусії про створення Притисянського району та визначив її як таку, що не на часі [18].

Щодо дублювання Батьківщини

Ще в травні 2010 року парламент Угорщини ухвалив закон про спрощену процедуру отримання громадянства країни. Таке право отримали й ті особи, які можуть довести своє угорське походження та проілюструвати знання мови. Згідно з поправками до законодавства, які прийняті в груді 2011 року, нові угорські громадяни отримують також право голосувати за загальнонаціональними списками політичних партій. За офіційними даними з 1 січня 2011 року (станом на 3 квітня 2013 року) з поданих **422 870 заявників успішно** склали присягу на громадянство Угорщини 341 447 чол. Більшість з заяв подаються безпосередньо в Угорщині (203 199 чол.). Зазначимо, що в Україні подано 10 437 заяв, у той час як осіб з українським громадянством, які подали заяви, в джерелі вказується 50 658 [15].

Ураховуючи неврегульованість питання подвійного громадянства в Україні, для представників угорської національної меншини краю логічне обурення викликали факти «переслідування» працівниками СБУ осіб, які подають чи отримують громадянство сусідньої країни [13]. Цей колективний меседж угорської громади вже в травні 2011 року висловив очільник «КМКС» у зверненні до Президента України, де заявив про «дії СБУ, що нагадують практику колишнього НКВС сталінських часів, спрямовані на залякування громадян угорської національності...» [9].

Знову ж таки відповідь з іншого боку громадсько-політичного дискурсу українсько-угорських взаємин в краї не забарилася. Вже на початку червня того ж року в ЗМІ була розміщена заява Ради Закарпатської обласної організації політичної партії «Українська платформа» під назвою «Батьківщину не дублюють!» Анонімні

представники обласної Ради «Української платформи» (керівник – журналіст Олесь Ладижець) заявили про мовчазне потурання влади видачі угорських паспортів, жертвуючи таким чином «національними інтересами держави, допускаючи при цьому навіть загрозу для її безпеки і цілісності». Також наголошувалось на фактах неправомірного використання національної угорської символіки в місцях компактного проживання угорської громади, бо «в іжджаючи нині в прикордонні населені пункти, може здатися, що ти вже в сусідній Угорщині, а не Україні...» [1].

Зауважимо також, що впродовж останніх років статті про «маленькі кроки» до ідеї проекту «Великої Угорщини» та її закарпатський контекст неодноразово трапляються при контент-аналізі регіональних та загальнодержавних ЗМІ. Наразі з'являються оприлюднення кількісних даних про осіб з подвійним (українським та угорським) громадянством, випадки їх затримання на кордоні. Отож, варто очікувати на подальші заяви та «правильні» дискурс-обґрунтування з боку обидвох напрямів громадських та політичних сил регіонального політикуму.

Етнополітологічні інтерпретації

Яким чином пояснити природу вищепроаналізованої різновекторної дискурсивності українсько-угорських взаємин? З огляду на відомі концептуальні парадигми етнічності, можна застосувати насамперед *примордіалізм*. У контексті цього підходу українсько-угорські відносини будуть визначені «природними», «первинними» цінностями, які «закладені» в етнічних групах апіорі, віддавна. Їх не можливо позбутися. Саме цей підхід мивоволі використовує патріотична історіографія, апелюючи до «величного історичного минулого нації», з одного боку, та вбачаючи в міжетнічних протиріччях «історичну агресію сусідньої держави», з другого. Історики та політологи, оприлюднюючи результати власних студій у полоні примордіалізму знову ж таки проєктують ті ж самі «граблі спотикання» на сучасному етапі, що у минулому.

У свою чергу послідовники *інструменталізму (ситуаціонізму)* виходять з того, що люди свідомо (не спираючись на «досвід поколінь») мобілізують етнічні символи для досягнення цілей.

Саме окремі лідери та еліти потребують мобілізації прихильників задля досягнення мети. В світлі цього підходу різновекторність міжетнічних взаємин можна пояснити мобілізацією «свого», етнічного електорату. Тобто, забезпечуючи свій суто меркантильний інтерес еліти відроджують та продукують нові міфи, які роз'єднують етнічні групи. Але разом з тим забезпечується бажаний результат – творення власного етнічного «Я» та істинного проекту нації.

Спробою методологічно пов'язати недоліки цих двох підходів є *конструктивістська парадигма етнічності*. В рамках російської етнополітології цей підхід презентує відомий вчений-етнолог Валерій Тішков [11]. Він зокрема справедливо відзначає, що оскільки етнічність – це форма соціальної організації, то її можна конструювати. Етнічна ідентичність є змінною категорією під впливом соціальних обставин. Згадаймо значні різниці в переписах населення через зміни політичних режимів чи вибір «своєї» етнічності представниками міжетнічних шлюбів. Саме з огляду на це конструктивізм пропонує відмовитися від націоналістичного дискурсу. Необхідно зосередитися на формуванні не етнічної, а громадянської моделі нації, яка нехтує етностереотипними дискурсами, прагне до впровадження політики мультикультуралізму та встановлення синтезного міжетнічного діалогу. Якщо на рівні повсякденної міжетнічної взаємодії між українцями (русинами) та угорцями (мадярами) Закарпаття не відбувається конфліктів, чому ж ці протиріччя закладають модератори «своєї гри» – лідери та еліти?

Висновки

Підсумовуючи сказане вище, можна констатувати, що громадсько-політичний дискурс українсько-угорських відносин змодельований штучно. За змістом він є асиметричним, взаємообвинувачувальним. Започаткований в посткомуністичну епоху, він увібрив негативні образи минулого, які трансформує в умовах демократії. Попри спроби офіційної влади внести елементи толерантності, громадські та політичні об'єднання знову повертаються до власного конфліктного формату взаємодії. Предметом (чи засобом? – М.З.) для цього слугують пам'ятники, національна

символіка, святкові марші, інвективна та наближена до неї лексика, національні паспорти, банальне змагання за електоральні дивіденди. На наш погляд, важливо збагнути, що всі названі складові міжетнічного дискурсу продовжуються вже більше двадцяти років і ситуація не змінюється. Навпаки, трансформується, набуваючи нових, непривабливих форм.

Без долі сумніву, тільки через усвідомлення негативних наслідків дискурсивних баталій можна дійти до виваженого та рівноправного діалогу. Він має розпочинатися із взаємного визнання своїх помилок у минулому. Згодом важливо окреслити перспективи оптимального співіснування та взаємно їх дотримуватися. Лише тоді можна мріяти про долю майбутніх поколінь, які будуть пишатися тим, що мешкають у поліетнічному та поліконфесійному краї та є цивілізованими європейцями.

Перелік використаних джерел

1. Батьківщину не дублюють! Заява Ради Закарпатської обласної організації політичної партії «Українська платформа» з приводу видачі Угорщиною національних паспортів етнічним угорцям, які проживають у Закарпатті // Вісті тижня – центр. – 2011. – 4 червня. – С. 1.
2. Вегеш М. М. Етнополітична реальність Закарпаття (1991–2001 рр.) / М. М. Вегеш, М. П. Зан // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць: Вип. 14. – К.: Т-во «Знання» України, 2003. – С. 182–204.
3. Вулицями Берегова пройшла хода зі смолоскипами під вигуки: «Будапешт – покайся!» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mukachevo.net/UA/News/View/71388>
4. Гаврош О. Чому Міклош Ковач не любить Українську державу? [Електронний ресурс] / Олександр Гаврош // Закарпаття онлайн. – Режим доступу : <http://zakarpattya.net.ua/News/48871-Chomu-Miklosh-Kovach-ne-liubyt-Ukrainsku-derzhavu>
5. Зан М. П. Вивчення міжетнічних відносин (стосунків) на Закарпатті 90-х рр. ХХ ст. / Михайло Петрович Зан // Carpatica–Карпатики. Випуск–12. Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії. – Ужгород : Колір-прінт, 2001. – С. 219–230.
6. Зан М. Угорці Закарпаття (епізод етнополітичних процесів поч. 90-х рр. ХХ ст.) / Михайло Зан // Carpatica–Карпатики. Випуск–18. Історія, політологія, культура: минуле і сучасне. – Ужгород :

- Приватна друкарня Романа Повча, 2002. – С. 222–236.
7. Заява Закарпатської «Свободи» з приводу неправдивої інформації про нібито причетність свободівців до нападу в Ужгороді на осіб з угорською символікою [Електронний ресурс] // Свобода. – Режим доступу : <http://www.zakarpattva.svoboda.org.ua/diyalnist/povvny/037502/>
 8. Лівак Ю. «Дружба народів» на Закарпатті дала тріщину. Кому це вигідно? [Електронний ресурс] / Юрій Лівак // Тиждень. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Society/75677/PrintView>
 9. Мартин В. «Присягаю на вірність Угорщині...» / Володимир Мартин // РІО. – 2011. – 14 травня. – С. 5.
 10. Нитка В. Прокурор Анатолій Петруня про факт інциденту з угорськими туристами [Електронний ресурс] / Василь Нитка // Голос Карпат. – Режим доступу : <http://goloskarpat.info/blog/vlada/26482.html>
 11. Тишков В. А. Реквием по этносу: Исследования по социально-культурной антропологии / Валерий Александрович Тишков. – М. : Наука, 2003. – 544 с.
 12. Brenzovics L. Miért éppen a KMKSZ? / László Brenzovics // Kárpátalja. – 2006. – № 271. – О. 1–2.
 13. Kettős állampolgárság – Ukrajnai magyar jogász a kettős állampolgárságról [Електронний ресурс] // Új Szó. – Режим доступу : <http://uiszo.com/online/kulfold/2010/05/20/kettos-allampolgarsag-ukrainai-magyar-jogasz-a-kettos-allampolgarsagrol>
 14. Kovács M. A KMKSZ nyílt levele Ukrajna elnökéhez, Viktor Janukovicshoz / Miklós Kovács // Kárpátalja. – 2012. – № 583. – О. 2.
 15. Legfrisebb honosítási adatok [Електронний ресурс] // Az Egyszerűsített Honosítási Eljárás Honlapja. – Режим доступу : http://www.allampolgarsag.gov.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=251:hirek1304042&catid=1:friss-hirek&Itemid=50
 16. Magyar vidéken magyar képviselők döntenek a helyi ügyekben! [Електронний ресурс] // Kárpátalja online. – 2006. – № 267. – Режим доступу : <http://archiv.karpataljalap.net/archivum/267szam/b3.html>
 17. Nyilatkozat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://webworld.co.ua/nyilatkozat/>
 18. Nyilatkozat. Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség [Електронний ресурс] // Kárpáti Igaz Szó online. – Режим доступу : <http://kiszohhrf.org/?module=news&target=get&id=9317>

Резюме

У статті розглядається проблема громадсько-політичного дискурсу українсько-угорських міжетнічних відносин на Закарпатті. В якості case-study автор аналізує інцидент в Ужгороді 16 березня 2013 року. Звертається увага на еволюцію подібного формату українсько-угорського дискурсу впродовж останніх більш ніж двадцяти років. Серед приводів для упередженості є випадки вандалізму, суперечки довкола пам'ятного знаку на Верецькому перевалі, змагання за угорськомовний електорат, видача угорських національних паспортів жителям краю.

Робиться висновок про те, що конструювання подібної моделі українсько-угорських взаємин відбувається з боку еліт. Як вихід із проблеми пропонується налагодження рівноправного діалогу та встановлення цивілізованого, європейського принципу міжетнічного співіснування в поліетнічному регіоні.

Р
Д
С
мокр
їни (с
об'єд
сненн
еконс
Саме
діяль
й зах
чи ін
Тобт
ченн
бистс
(один
менш
суспі
ність
ства.
під ж
для с
ти на
спіль
На
націо
ства.]
націо
націо
етніч